

Ferdinandy György

Captain Frank Nosti

Egy '56-os magyar diák életútja

Frank Nosti elbeszélése alapján

„Hogy hogyan lett jogosítványom? Egyszerűen. Bementem a British Automobil Clubhoz, és kértem tőlük egy nemzetközi igazolványt. Azt mondtam, hogy az enyém otthon maradt. Ezeknek meg eszükbe se jutott, hogy rákérdezzenek. Kiállították a nemzetközi jogosítványt, ennek alapján kaptam később az amerikaiat, azután pedig a németet, úgyhogy én a mai napig pilóta létemre vizsga nélkül vezetek.”

1.

Most, utólag látom, hogy azokban az időkben mi minden történt. De emlékezni csak arra emlékszem, hogy lebontották a házunkat. Az utcát, a Tabánt. Az egész negyedet. Süt a nap, ülök egy púposra pakolt targonca tetején. Anyám vagy bátyám tolja, a másik húzza, körülöttünk a pusztá falak.

Mintha kifelé mentünk volna, de nem csak az utcából, ahol születtem. A házunknak két ablaka volt, keskeny, hunyorgó ablakok.

Az anyám és a bátyám biztatták egymást, olyan vidáman kiabáltak, mintha örültek volna, hogy na, ennek a rakás szarnak is vége lett! Fent, mit tudom én, a Sánc utca sarkán, leesett valami a kocsiról, azt hiszem a lavór, és éktelen csörömpöléssel gurulni kezdett visszafelé. Anyám hátrakiabált, hogy álljon meg a menet, a bátyám meg vissza, hogy nem lehet! Nem emlékszem, hogy visszamentek-e érte. Mintha reménykedtem volna, hogy visszafordulunk.

Átköltöztünk egy másik házba, a Győri út és az Avar utca között. Oda, ahol bemegey a Gellérthege alá a vonat. Kijártam a töltsésre, lestem. Hallottam, ha elindult a Déliből egy szerelvény, ha nagyon szedtem a lábam, éppen odaértem, amikor átkatgott a váltókon lent a lábam alatt.

Anyám azt mondta, hogy meglátom, meg fogok vakulni. De én csak azért is tágra nyitottam a szemem, néztem, amint eltűnik a hegy gyomrában a mozdony, és csak szívárogo utána a füst meg a korom.

Szóval csupa ilyesmi, semmi háború vagy hadüzenet, mozgósítások pedig még annyira sem, mert addigra már elköltözött tőlünk az apám, a bátyám meg még nem volt katonaköteles.

Később persze minden megváltozott. Jöttek a zsidóüldözések, apám a pesti gettóba került, a bátyámat behívták katonának, egyedül maradtam. Anyám éjszaka dolgozott, hajnalban jött haza. Megkezdődtek a bombázások, nappal a ruszlik, éjjel az amerikaiak. Szóltak a szirénák, a szomszédok dörömböltek, menjek le a pincébe, és velük kellett mennem nekem is.

Én bejártam a gettóba apámhoz, emlékszem a szobára, ahol lakott. A földön aludtak, meg emeletes ágyakon. Egyszer rendeztek valami műsort, én is szavaltam, a *Talpra magyart*, meg azt, hogy *Ej, mi a kő, tyúkanyó kend*, ilyen marhaságokat. Vittem be kaját is neki, amikor volt és lehetett.

Ezek itt könyveket adtak egymásnak, a zsidók. Olvasnivalót. Én is hazavittem egyet, mi otthon nem tartottunk könyveket. Azután már nem is tudtam visszaadni, mert mire elolvastam, Budapest határában állt már a front. Meg nem is lett volna kinek.

A szomszédok leköltöztek a szenespincébe. Rólam azt hitték, hogy már nem is élek. Zseblámpával világítottam, és ki se nyitottam a vízcsapot.

Tízéves lehettem, de annak a könyvnek ma is emlékszem minden sorára. Az embernek ugye két apja van. Az első, aki a mamánkat volt szíves megkettyinteni. Ez a földi apa. A másik, az égi, a szívünket kettyintette meg. Ez lett nekem Kvasz András, az első magyar repülő. Mindent az ő könyvéből tanultam. Például azt, hogy mindig csak fölfelé nézzen az ember, és hogy ne forgácsolódjon el, hogy egyetlen lapra tegye fel az életét.

Hát csak így. Feküdtem az ágyon, és zseblámpával a kezemben olvastam, aláhúzogattam a könyvemet.

Az emlékek kavarnak. Januárban Pest már elesett, de itt, Budán még tartották magukat a németek. Bejött anyámhoz egy ember, aki elmesélte, hogy ég a királyi palota. Tőlünk, a Tabánból, a Várhegyre nyílt a kilátás, emlékszem, anyám sírva fakadt, pedig hát édes mindegy lehetett neki, hogy a Vár is a Tabán sorsára jutott.

Az oroszok ilyen forgós légi aknákkal lőtték a pályaudvart. Ezek egészen lassan, hogy úgy mondjam: jajgatva repültek, de ritkán robbantak fel, nagy csend követte a becsapódásokat.

A könyv végén volt egy elsárgult fotográfia. Vászonszárnyú monoplán, és előtte egy bajuszos ember. Blériot. Komoly, merev szemmel néz a messzeségbe, homlokán pilótaszemüveg.

Aláhúztam egy másik részt is. A Kvasz Andrásról megkérdezik, hogy mit becsül legjobban egy férfiben. Az erőt? Az elszántságot? De nem: a vidámságot! – feleli. Nem szereti a szomorú embereket. Azt mondja, *tunyáság van bennük, impotencia. Minél távolabbra mész, minél keletebbre, annál mosolygósabbak még az istenek is!*

Szóval aláhúztam az ilyen részleteket. Feküdtem az ágyon és megfogadtam, hogyha felnövök, pilóta leszek.

Azután február elején elfoglalták Budát is az oroszok. Apám kijött a gettóból, visszaköltözött a barátnőjéhez. Anyámhoz még az ostrom alatt elkezdett járni egy Farkas nevű ember. Egy fuvaros, aki az Alkotás utcában az udvarban tartotta a lovakat. Ez verte az anyámat. Egyszer velem is kikezdett, és én hozzávágtam a baltát. Akkor azután lelécelt ez a Farkas Lajos.

Megjött helyette a bátyám, négyen lettünk, mert lett már neki felesége is. Született hamarosan egy fia, akkor pedig már öten.

A Márvány utcába jártam suliba, most jött volna az első gimnázium. De én közben megismerkedtem egy tanárral, aki a Madáchban tanított. Ennek volt egy legénylakása a pesti Duna-parton, felmentem hozzá, rábeszélte, hogy iratkozzam át. Nála ismertem meg egy velem egykorú kislányt, aki abban a házban lakott.

Sok mindenre nem emlékszem, de az első szerelmem nevét máig sem felejtettem el. Úgy hívták, hogy baronesse Vöcsey Babó Klarissza Mária Magdolna. Erről a baronesse dologról akkor már nem volt divat beszélni. Elmentek ők is hamarosan. Még csak nem is csókolódtunk, de nagy szerelem volt ez anélkül is. A fényképét itt őrzöm, ebben a dózniban.

Mással csókolódtam én ott, mert a Kovács tanár úrnál nem véletlenül gyűltek össze a gyerekek. Voltak ott nagyobbacska fiúk, akik mindenféle megtanították a kisebbeket. Az öreg is rávett, hogy feküdjek le vele, meg akart dugni, de aztán mégse került erre sor. Szerencsére nem.

Egy évig voltam a Madáchban, azután a bátyám mint párttag kapott egy házat a Svábhegyen, onnan jártam le fogaskerekével a Verbőczybe. Hát ez a Kovács tanár úr tényleg egy sötét folt az életemben. De arra büszke vagyok, hogy a baronesse-t nem kevertem bele a buliba. Pedig az öreg őt is odaigérte nekem.

Sokat kerékpároztam azokban az időkben. Egy nap kimentem a Farkas-hegyre, ott láttam először vitorlázógépeket. Most utólag úgy gondolom, hogy aznap kezdődött el az életem.

2.

Repülni! Akkor értettem meg, hogy miről beszéltek, Kvasz András meg a többiek. Ezek a rozoga kisgépek – a Vöcsök meg a Tücsök – hangtalanul siklottak a fák koronája felett. Gumikötéllal lőtték ki őket, és én megkérdeztem, hogy szabad-e segíteni. Mert hát vissza kellett őket tolni a dombra. – Persze – mondták –, gyere, toljad!

Szóval toltam ott tücsköt-bogarat, és akkor megláttam a Bodri Matyit. Ez a Matyi egy nálam valamivel idősebb, gyönyörű lány volt, Bodri Matild, de mindenki csak Matyinak szólította. Hosszú, szőke copfja volt, A-vizsgás pilóta, ami azt jelentette, hogy egyenes siklásokat tudott végrehajtani. Két nagy szerelmem lett egy csapásra: a repülés és a Matyi. Toltuk a Vöcsököt, a kezem néha hozzáért a kezéhez. De azt, hogy mennyire szerettem, soha nem tudta meg.

Tizenégy éves múltam, ahhoz, hogy bekerüljek a csapatba, meg kellett hamisítanom a papírjaimat. Amikor felvettek, a Hármashatár-hegyre kerültem, úgyhogy a két szerelmemből csak a repülés maradt.

Három táborban folyt a pilótaképzés, de hát ez olyan kemény munka volt, a vitorlázógépek kilövése – mint mondtuk, a csúzlizás –, hogy egy évvel később a harminc újoncból jó, ha öt maradt. Föl kellett menni mindennap, szombaton és vasárnap is, nem csoda, hogy a legtöbb srác előbb-utóbb lekopott.

Én maradtam, amíg csak ki nem rúgtak, valamikor az ötvenes évek elején. Akkor rendezték meg a repülőszövetségben is a tisztogatást. Engem sportrepü-

lőnek bélyegeztek, és sportrepülőnek lenni bűn volt, mert mi a hazánkért repülünk, meg a népünkért – szóval csupa ilyen marhaság. Ők szavaztak, én pedig mehettem. Akkor már megvolt a C-vizsgám, tudtam csörlésből repülni. De hát az ilyesmi – ha egyszer a nép ellensége az ember – nem sokat számított.

Így történt. Kiselejtezték. Levágták a szárnyamat. Mi mást tehettem? Ittam, csajoztam. Megpróbálkoztam az úszással, úsztam már régebben is, csak aztán abbahagytam a repülés miatt. Lejártam a Sportuszodába, visszamentem, hogy mégis csináljak valamit.

Lett megint egy nagy szerelmem, a Lívia. Tizenhat éves volt, és átértem a két kezemmel, olyan karcsú volt a dereka. A lába meg kisebb, mint a tenyerem. Lent, a Greguss utcában lakott. Nagyon szerelmes voltam bele, csak hát állandóan civakodtunk.

A Fogas vendéglőben ismerkedtünk meg, a fogaskerekű svábhegyi állomásán. Ott zongorázott a keresztanyja, ötórai tea, mifene, hozzá járt ki a lány. Én azután lekísértem, és sokszor náluk aludtam, mert mire abbahagytuk a csókolódzást és a veszekedést, elment az utolsó fogas. Nagyon szerettem a Líviát, csak hát mondom, kurva nehéz volt őt elviselni. Minden napra volt valami hülyesége, amin összevesztünk. Mondanom se kell, hogy a szüzességéhez görcsösen ragaszkodott. Én meg fiatal voltam, tapasztalatlan, mindenáron meg akartam fogdosni a szoknyája alatt.

Amikor tánc közben egy kicsit belépett, azt hittem elájulok. De amint magamhoz húztam, ellökött. Szóval így ment ez a dolog. A többiek szűz kurvának hívták az ilyen lányokat.

Az egyik barátomnak fogorvos volt az apja, és együtt jártunk táncolni meg moziba. Egyszer a Bemben – emlékszem, a Vidám vásárt adták – alig kezdődött el a film, látom ám, hogy lehúzza magáról a kardigánt, és gyömöszöli az ölébe. Valami nő ült mellette, egy kisgyerekes anya. Azzal üzekedtek, csak úgy, a kardigán alatt.

Meg se tudtam kérdezni tőle, hogy ismerte-e valahonnan, mert a moziban mindenfélét bekiabáltak. Lehetett is, a Krisztafórovna meg a Vlatyifórovna duójánál nagyobb marhaságot azóta se láttam. Csakhogy mikor kijöttünk, rendőrkocsikba tereltek, és mindenkinek elvették a személyijét. Mivelhogy kinevettük a szovjet embereket.

Csak később, egy másik alkalommal mondta ez a srác, hogy ő minden nőnek a kezébe adja. Mindegy, hogy diáklány vagy adjunktus az illető, eláll a lélegzetük, és még a legkomolyabbak is eljátszanak vele.

Én pedig soha senkinek, még a Líviának se mertem a kezébe adni a botkormányomat.

Lehet, hogy ennek a Lacinak volt igaza. Ő minden éjjel dugott, én meg szűz voltam, mint az új hó, huszonegy évesen.

Azután, 1954-ben, váratlanul visszamehettem repülni. Először Gödöllőre, de később visszavettek a Farkas-hegyre is. Kirepültem az ezüstkoszorús feltételeket, néha már kaptam nagyobb gépeket. Persze ez mind csak vitorlásrepülés volt, a motorokból én csak annyit láttam, hogy időnként beengedtek egy vontatógéphez és megnézhettem a műszerfalat.

Nem emlékszem, hogy hány órák volt akkor, de nem volt valami sok. Távrepülésem egy, negyvenkilenc kilométeres. Ötvenet kellett volna teljesítenem, de én már Bugyiban leszálltam, annyira a Lívia bugyija körül forgott minden gondolatom. Mindegy, ezen múlt a vizsgám, ezen a nyomorult kilométeren.

Közben beiratkoztam a Műegyetemre. Itt, az egyetemen ért 1956, a forradalom.

Én akkor még mindig a Líviával jártam. Nem volt szobám, a bátyámnál laktam, hallgattam a civakodásukat meg a kibéküléseiket. Szóval itt volt a Lívia, és szerettem a bátyámat is, de nem voltam igazán otthon, csak a Farkas-hegyen.

Tehát a forradalom. Ott voltam mindenütt, volt egy davajgitárom, lett mindenféle vád ellenem. A fegyvert az Illés Tomi nevű barátomnál rejtettük el, amikor visszajöttek az oroszok. Ott van talán még ma is, lent a pincében, a szén alatt.

A bátyámnál dekkoltam, mondom, hetekig. Nála, az ágy alatt tartottam a holmimat. Ott került újra a kezembe a Kvasz András története. Eszembe jutott, hogy tíz évvel ezelőtt is éppen így feküdtem itt az ágyon. Tíz év! És én nem értem el semmit ennyi idő alatt!

Kinek a hibája? Aláhúztam, amit Kvasz András mondott: „*Kis pocsolya ez, és sok a hal. Mi itt csak a köpészetben vagyunk bajnokok!*” Az első repülők is azért vágtak neki a vakvilágnak, mert itt nem hagyták dolgozni őket. El kellett menni innen, amíg lehetett.

Kvasz azonban tétovázott:

– „*Senkit sem ismerek Párizsban*” – mondta. – „*Most menjek repülni közéjük csak azért, mert ottan lehet?!*”

Hát szóval így töprengtem én is, amíg csak egy reggel arra ébredtem, hogy tudom már, mit akarok. Mint a bolond arabnak, megjött a hitem: addig mondogattam, hogy *hej, de pocsek sivatag ez, se víz, se élet, se Allah!*, addig táncoltam, táncoltam, forogtam, míg elfogott a szédület, és megjött a hitem. Nem az országért és nem a Pártért, a magam örömeire kell élnem az életemet!

El se búcsúztam senkitől. Volt egy doboz szardíniám meg egy tábla Tibi csokoládém. Felszálltam az első vonatra Győr felé.

3.

Hogy hogyan jött ez az elhatározás, ma sem tudom. De ez talán nem is érdekes. Mindenkiel valahogyan így történt. Kezdtett meleg lenni a talaj a talpam alatt. Azt már tudtam, hogy a Lívia nem fog velem jönni. Közben eltűnt egyre több barátom. Az utcán grasszáltak az oroszok. Nem, nem indult be az élet. Ahhoz el kellett volna takarítani a romokat.

Szerztem egy kiszállási utalványt, valahová az osztrák határra, zsebre vágtam a pénzemet és a Doxa órát, amit a sógornóm adott. A vonat Győrig ment, beszálltam. A pályaudvar környéke tele volt emberekkel, mindenki Nyugatra igyekezett.

Győrben beültem egy taxiba, és irány a gyártelep, ahová szolt a kiszállási papírom. Jött velem két-három ember, ezek fizették ki az utamat.

Valaki mondta, hogy ha elmegyünk ide meg oda, akkor ott lesz valaki, aki tudja a járást és átsegít a határon. Késő estig kocsikáztunk, mire megtaláltuk azt a helyet.

Vagy tizenöten lehattunk egy pajtában. Éjfél felé jött a paraszt és beszedte a forintokat. Nem lesz rá többé szükségük! – mondta, és ezen mindenki nevetett.

Nekem akkor már minden pénzem cigarettára ment. Volt viszont egy elegáns, drága télikabátom, prémbélés volt belegombolva, szóval egyszerre téli és átmeneti. Hát nekem ez a prém lett az útlevelem, ezt adtam oda pénz helyett.

Egész éjjel gyalogoltunk, a paraszt vezetett. Hajnalban elértünk egy csatornához, keresztben volt egy kotróhajó, nyilván már napok óta ott állt. Átlépkedtem, még csak nem is lettem vizes.

Így érkeztem meg Ausztriába. Akkor azt hittem, hogy ez valami óriási dolog, de azóta sok minden történt a nagyvilágban, ma már ez az éjjeli séta nem is olyan érdekes.

Az iskolában aludtunk, az első faluban, de nem valami sokat, mert kint már világosodott. Reggel tejeskávét kaptunk és meleg kenyeret. Azt mondták: készülődjünk, mert jönnek értünk a buszok. Hát nekem nem volt semmi kedvem hozzá, hogy táborba vigyenek. Kimentem az országútra, megállítottam egy teherautót. Faképnél hagytam a többieket.

Akkor jártam először Nyugaton, azt se tudtam, merre kapkodjam a fejem. Emlékszem, Bécsben első dolgom volt megkóstolni a banánt. Kértem az árustól, adott. Ez volt az első csalódásom: nem is volt olyan finom. Szóval nem valami nagy dolog.

Furcsa volt, hihetetlen, hogy csak úgy el lehetett jönni abból az iskolából. Hogy itt azt csinálsz, amit akarsz. Bécsben bementem egy másik suliba, ott is befogadták a menekülteket. Aztán éjfél tájban nagy ordítózásra ébredtem. Bejött egy ilyen részeg angyalföldi banda, „kurva anyáztak”, „büdös zsidóztak”, megkéseltek valakit, én meg úgy gondoltam, hogy ha ez így megy itt, akkor inkább hazamegyek.

Másnap tovább csavarogtam. Este beestem valami panzióba, és kértem egy szobát. Pénzem nincs – mondtam –, de odaadom a Doxa karórámát. És hát adtak egy kis szobát, és nem fogadtak el semmit. Úgyhogy ott végre kialudhattam magam.

Később kaptam egy címet az utcán. Voltak osztrák családok, akik befogadták a *flüchtlingeket*. Villamossal mentem a címre, amit adtak, elég messze volt, *Schwehat*, de a bécsiek a villamoson se kértek a menekültektől jegyet.

Karl Damisch családjához kerültem. Becsöngettem, egy negyven év körüli asszony nyitott ajtót. Beinvitált a házba, egyszerű kis sorház volt, lent a földszinten az ebédlő meg a konyha, és két kis szoba fent, az emeleten. Ahol a lépcső felért, volt annyi hely, hogy kitettek nekem egy ágyat. Ott aludtam, mert négyen voltak ők is, a szülők és két gyerek.

Szóval délben érkeztem, és az asszony megkérdezte, hogy éhes vagyok-e. Mondtam, hogy igen. Erre leültetett és hozta az ebédet. Tököfőzelék volt, és ő nem tudhatta szegény, hogy én a tököfőzeléket gyerekkorom óta gyűlölöm. De hát most ettem belőle, mi mást tehettem. Így kezdődött Damischéknál az életem.

Mondom, öten voltunk ebben az apró házikóban. Nem éltem sokáig náluk, talán tíz-tizenkét napot. Két hetet. A férfi, a Karl, banktisztviselő volt. Nagyon rendesen viselkedett. Volt egy autója, nem emlékszem, milyen márka, csak arra,

hogy ha bekapcsolta, villogott az oldalán az index. Nálunk akkor még nem létezett ilyen. Az index egy ilyen piros nejlon volt, ami – ha nem vigyázott – fejbe vágta az embert, mivelhogy állandóan integetett. Ez volt az első nagy műszaki dolog, amit felfedeztem. Meg aztán voltak ezek a háromkerekű BMW *Isetták*, amik nagyon tetszettek nekem.

Úgy gondoltam, hogy ott maradok Ausztriában, Damischéknál. És hogy Bécsben fejezem be az egyetemet. A lány veszettül csinos kis fruska volt; tizennégy éves, kék szemű, szőke. Ott kellett elosonnia az ágyam mellett a fürdőszobába menet, kurta ingecske volt rajta, akkoriban ez volt a divat, a baby-doll, én meg direkt lehúztam magamról a takarót. Mindegy, rendes lány volt, úgy tett, mint aki nem látta meg. Ha ott maradok náluk a házban, másképp alakult volna az életem.

De nem úgy alakult. Bent Bécsben voltak irodák, ahol ösztöndíjakat osztogattak. Elmentem én is, kitöltöttem a papírokat. Hogy hová jártam, és hogy mennyi ideig. Föl kellett sorolni az országokat, ahová menni akart az ember. Én Ausztriát vettem elsőnek, mert már ott voltam, és volt egy család, akinél el tudtam képzelni az életemet. De a felsorolásban valahol jött az is, hogy Anglia, mert pár nap múlva behívatott a British Council, ahol angol professzorok ültek az asztal túlsó oldalán.

Magyarul kérdezgettek, és lefordították nekik a válaszomat.

Pár nap múlva táviratot küldtek, hogy elfogadtak. Én pedig nem tudtam, mit csináljak. Emlékszem, először összegyűrtem, szétéptem a táviratot. Az az igazság, hogy megszerettem Ausztriát ez alatt a néhány nap alatt. Damischék is sírtak, amikor megtudták, hogy nem maradok. Több mint harminc éven át nem szakadt meg közöttünk a kapcsolat. Azután meghaltak. Karl rákban: ennek most már három éve van.

Még ma, fél évszázad után is eljátszom a gondolattal, hogy mi lett volna, ha nem hajt tovább a kalandvágy, és ezzel az osztrák családdal maradok.

Az úgy volt, hogy Schwechat felé pont előttük ment el a vonat. Úgyhogy még egyszer láthattam a házukat. Akkor sírtam utoljára életemben, később nem volt már az ilyesmire alkalom

4.

December hatodikán, Mikulás napján indultunk útnak, egy DC3-ason. Pillanatok alatt elfelejtettem Ausztriát. Ültünk a gépben, húsz magyar diák. Ez volt az első igazi, nagy repülőutam.

Azzal kezdtem, hogy bekéredzkedtem a pilótafülkébe. A kísérők angolul beszéltek, de hát gondoltam: annyi baj legyen, egyedül is kiismerem magam. És ki hitte volna, magyar volt a másodpilóta! Kicsit törte a magyart, de tudtam vele beszélni. Mondtam neki, hogy pilóta vagyok én is, első szavamra elhitte nekem.

Később rájöttem, hogy ezek itt mindent elhisznek, amit csak mond az ember. Eszükbe se jut, hogy hazudna valaki, ilyesmi Angliában nem szokás. Minek?!

Tehát megérkeztünk Londonba. Fantasztikus látvány volt. Sárga utcai lámpák égtek, és szitált a köd. *Croydan* repülőterén várt minket egy bizottság. Hideg volt, körbehordtak egy tálcát, amin valami gőzölgő folyadék volt, azt hittük, tejeskávét,

mindenki vett belőle, és hát nem kávé volt, hanem tea! Marha erős angol tea, tejjel. Nem is hallottam addig, hogy valaki tejet tegyen teába. Akkor még megittam, de utána soha többé, azóta sem.

Nos, volt ott egy nő, aki veszett rosszul beszélt magyarul, ő tartotta az ünnepi beszédet. Nem emlékszem már, mi mindent összehordott, de az is benne volt, hogy hálásak lehetünk az angol királynőnek, aki a keblére öleli a magyar menekülteket. Mintha emlőt mondott volna, úgyhogy mindenkinek rögtön beugrott a királynő didije. Mi meg, ahogy nyugtatjuk rajta a fejünket. Egymásra néztünk, de nagyon be lehattunk szarva, mert senki sem röhögött.

Elvittek egy diákszállóra, már késő éjszaka volt, ott kaptunk szobát. Emlékszem, Or Tóni volt az egyik szobatársam, ültünk az ágyon, nem tudtuk, mi legyen. Hogy visszavinnének-e Ausztriába, ha kérné tőlük az ember. Kint már világosodott, és hát volt ott egy telefon, úgyhogy azt mondja ez az Or: mi az angolul, hogy reggeli? Valaki mondta, hogy *breakfast*. Akkor a Tóni fölvetette a telefont, és beleordított, hogy *breakfast!* Levittek az étterembe, feljött értünk valaki.

Reggelire csupa olyan dolog volt, amit még sose láttunk. Például a *cereal*, a *cornflakes*: azt se tudtuk, mit kezdünk vele.

Emlékszem arra is, hogy mentünk csapatostól az utcán, és akkor jön velünk szemben a ködben egy nagy darab néger gyerek és azt mondja: – Hát ti is magyarok vagytok? Ez a fiú aztán velünk maradt, talán azért, mert az angolok lenézik a négereket.

Szétosztottak minket, én Oxfordba kerültem, mások Cambridge-be meg egyéb helyekre. Később nagyon sok jó nevű ember került ki ezek közül a srácok közül, a királynő lovagga is ütötte az egyiket.

Engem egy idősebb asszony fogadott be, aki valami ír arisztokrata családból származott. Két fia volt, az egyik egyetemi tanár, a másik külügyis, később ő lett az iráni sah udvarában a nagykövet. Az unokái viszont kivándoroltak Ausztráliába, elszegődtek birkapásztornak. Messze esett az alma a fájától. Emlékszem, egy szót sem értettem az egészből. Hogy valakinek mindene, de mindene megvan, és csak így, se szó, se beszéd!

Lady Pars anyaként viselte a gondomat. Egyszer rettenetesen eligazított, mert a zakómnak büdös volt a hónalja. Sajnos a kosztón még ő sem tudott segíteni. Mert hát az gyalázatos volt, amit ezek ettek.

Tanfolyamra jártunk, szeptemberig meg kellett tanulnunk angolul, hogy felvegyen az egyetem. Ezzel telt el a nap.

Mindenhová meghívtak minket, egész Anglia ünnepelte a magyar diákokat. Pedig még beszélni se tudtunk! Lehet persze, hogy ez volt a szerencsénk. Egyszer egy ilyen fogadáson valaki megkérdezte tőlem, hogy magyar vagyok-e? Én meg rávágtam, hogy igen. Erre mondták, hogy menjünk enni, mert kész a vacsora. Összekevertem a *hungryt* a *Hungariannal*. Ami nem volt nagy baj, mert azokban az időkben mindig éhesek voltak a magyarok.

Lányokban sem volt hiány. Mindig ott legyeskedett körülöttünk fél tucat. Azt gondoltuk, mi lesz itt, ha majd tudunk beszélni velük! De ebben tévedtünk.

Később, mikor már tudtunk angolul, nem voltunk olyan érdekesek. Olyanok lettünk, mint a többi idegen.

Meg aztán meg kell mondjam, hogy ezekben a családokban sajnos elég csúnyácskák voltak a lányok. Én is a magam erejéből, utcán át szereztem az első szerelmemet.

Félig ír, félig lengyel lány volt. Az első olyan nő az életemben, aki szó szerint megőrült a férfiakért. Nagy szerencsém volt vele. Már lent az utcán is ő kezdeményezett. Hogy mi mindent csinált velem! Amit csak tudok, tőle tanultam. No mindegy, nem részletezem. Így veszítettem el a szüzességemet, huszonegy évesen.

Minden angolul ment körülöttünk. A tanfolyam, a családi élet, a lányok és a felfedezőutak. A Róma kávéház volt az egyetlen kivétel, este ott találkoztak a magyarok.

Én az angolon kívül megtanultam vezetni is. Akkor még nem volt jogosítványom, és nem vezettem csak azt a kis buszt, amit megcsaptam a forradalom alatt. Volt ott a magyarok között egy srác, akit egy orvosnő fogadott be. Később el is vette feleségül, de már akkor is használhatta a kocsiját. Ez egy *Morris Minor* volt, és az a fiú kölcsönadta nekem.

Hogy hogyan lett jogosítványom? Egyszerűen. Bementem a British Automobile Clubhoz, és kértem tőlük egy nemzetközi igazolványt. Azt mondtam, hogy az enyém otthon maradt. Ezeknek meg eszükbe sem jutott, hogy nem mondok igazat. Kiállították a nemzetközi jogosítványt, ennek alapján kaptam később az amerikaiakat, azután pedig a németeket, úgyhogy én a mai napig vizsga nélkül vezetek.

Ez a gyerek, a Mónos, később arisztokratának léptette elő magát. Amikor 20 évvel később Oxfordban jártam és felkerestem, ki volt téve a kapura a címer és a „baron Monos”. Azóta meghalt szegény, ma már mindegy, hogy mit ügyeskedett.

Tehát augusztusban levizsgáztunk. Beiratkoztam, kezdődhetett az egyetem. Beköltöztem a kollégiumba, nem kellett tovább ennem a Lady Pars kotyvalékait.

Az ösztöndíjunk, a harminc font aránylag kevés volt. Ott ettünk, ahol tudtunk, vagy ahol kaptunk. De én, szerencsémre, felfedeztem az indiai éttermeket.

Egy kis koszos vendéglőbe jártam, megettem egy *curryt*, hozzá egy tányér rizst meg egy *paratát*, egy ilyen lángosszerű kenyeret, és az egész, egy kólával, belekerült két és fél schillingbe. Ott, az indiaiaknál tanultam meg, hogy nem csak a magyar konyhában vannak ízletes ételek.

5.

Általános mérnöki karra jártam, később épületgépész lettem, mert ehhez kellett a legkevesebb tudás. Csöveket könnyű számolni anélkül, hogy az ember nagyon elszúrná a dolgokat.

Közben dolgoztam is, kiegészítettem az ösztöndíjamat. Hajnali négykor kelttem, tejet szállítottam, leraktam az ajtók elé. Máskor egy rokkantkórházban tologattam a nyomorékokat.

Csak a repüléssel nem volt szerencsém. Volt valami kadétiskola *Cidlingtonban*, a *Royal Air Force* vezette a tanfolyamot. De én nem voltam angol, és idegeneket

nem finanszírozott a királyi légierő. Kimentem néhányszor, néztem, hogyan repülnek ezekkel a *Tigris Moss*nak nevezett kétfedeles gépekkel a társaim.

Amíg elvégeztem az egyetemet, nem is repültem. Azután, a negyedik év végén, megjelentek a toborzók. Ha érdekelt valamelyik ajánlat, azt mondták: jó, akkor ha befejezted, gyere hozzánk! Én olyan vállalatot kerestem, aminek külföldön is vannak irodái. Elegem volt Angliából, szerettem volna látni a napot és a kék eget.

Aki nem élt benne, el sem tudja képzelni, hogy milyen ködös és vizes Anglia. A *College*-ben szép, nagy szobám volt, de marha sötét és hideg. Valamikor 1100-ban épült a ház, a harmadik emeleten laktam, de a fürdőszoba lent volt a pincében. Volt egy gázrezsó, de az egész szobát az sem tudta kifűteni. Ahogy ott ültem, a pofámról csorgott a verejték, a hátamon pedig megfagyott. És hát csajokat sem volt szabad bevinni. A pinceablakon át csempésztük be a lányokat.

Úgyhogy egy olyan vállalathoz jelentkeztem, aminek Jamaicában is voltak kirendeltségei. Azt mondtam, hogy Trinidad, Jamaica, mert a térképen úgy nézett ki, mint ha Trinidad lenne Jamaica fővárosa. Mindegy, felvettek, és ki is küldtek néhány hónap után. Szükségük volt mérnökökre, akkor kezdték ott fejleszteni az olajkutakat.

A gép, amivel elrepültem, egy turboprop volt, a *Superconsolation*, ami nem tudta egy futtában megtenni az utat. Leszálltunk Újfundlandban, és ott, mit tesz isten, mellém ült egy jamaicai lány. Egy félvér, az apja skót, de ő már ott, Jamaicában született. Egész úton beszélgettünk, van valami nagy lágság ezekben a trópusiakban, ennek is valami egészen szelíd, bővizű mosoly ömlött el az arcán, amikor rám nevetett.

Már Jamaica felett repültünk, az egész szigetet gyönyörű, zöld erdők borították, úgy képzeltem, csupa mangó meg papaya. Megkérdeztem tőle, bólintott, és előntötte a könny a szemét. Eszembe jutott, hogy ez a lány most hazaérkezett.

Megérkeztünk, nem hívtam egy darabig. Lakást béreltem, vettem magamnak egy autót, bejártam az irodára. A főnökömmel mindjárt az elején összeveszttem. Nem tetszett neki, hogy autón járok. Ezek a bigott gyarmati tisztviselők kerékpáron közlekedtek, vagy még inkább gyalog. A rövidnadrágomat is szóvá tette, mert ezeknek itt térdig ért a gatyájuk, mint amit otthon dinamo gatyának hívtunk, az orosz futballisták után. Az enyém pedig tényleg rövid volt. Szóval mindjárt első nap szóvá tette a főnök, hogy itt ilyen rövid nadrágban nem járunk. Azt feleltem neki, hogy én igen.

Azt is kifogásolta, hogy a lánnyal, akivel megismerkedtem a gépen, továbbra is tartom a kapcsolatot. Egy angol úriember eljárhat teniszezni, teázni a klubba, de nem keveredhet a bennszülöttek közé. Nekem pedig jobban tetszettek a mulattok, mint ezek a sápatag hivatalnokok. Érezték nyilván ők is, hogy másfajta vagyok, mert mint később kiderült, az ő referenciáik miatt nem kaptam angol állampolgárságot hosszú évekig.

Lett egy barátom is, egy Weber nevű ember, hozzáköltöztem. Ez egy ottani angol család fia volt, de Oxfordban tanult, felidézhattük vele a közös emlékeket. Nagy társaság vette körül, úszni és teniszezni jártunk, éltük a trópusi édes életet.

Weber homoszexuális volt, ez nem volt titok. Az angol *Public School*ban, ahová járt, elfogadott dolog, hogy mindenki egy kicsit homoszexuális. De hozzám, meg kell mondjam, soha nem közeledett.

Azután egy szép napon találkoztam egy néger nővel, aki azért került ebbe az úgynevezett jó társaságba, mert repülőoktató volt. Volt egy klubja, tartottak egy *Cesnát*, elkezdtem nála repülni. Letettem egy kisgépes szakszolgálatit, *privat pilot licence*-em lett, egy fehér ember számára könnyen megy minden itt a trópuson.

Azokban az időkben még gépkocsin vitték a turistákat a repülőtérrel, a déli partról a szállodákba, az északira. Kalandos, rossz utakon. Kitaláltam, hogy vízi repülővel kellene őket szállítani. Rábeszéltem két-három embert, béreljünk egy hidroplánt, alapítsunk egy vállalatot. Abban maradtunk, hogy otthagynom az állásomat, elmegyek New Yorkba, és keresek egy vízi repülőt. A Graman gyár gyártott ilyen kételtű gépeket, volt, amelyik nyolc utast is el tudott szállítani.

New Yorkban egy oxfordi barátom, Simits András szüleinél laktam. Kijártam a *Titerborow* reptérre, ahol tapasztalt pilótaként mutatkoztam be, megszereztem egy *commercial licence*-et *Cesna 310*-esen. Csak úgy, három hónap alatt.

Múlt az idő, tél volt, elkezdett hiányozni nekem Jamaica. A trópuson akkor már otthon éreztem magam, és nem csak a bennszülött lányok miatt. Van egy rész a hegyekben, ahol a szökött rabszolgák ivadékaik élnek, másutt, a *German Town*ban a német parasztok leszármazottai.

Ezeket nyilván a rabszolgázadások megfékezésére hozták be az ültetvényesek. Azután, amikor ők is lázadni kezdtek, felzavarták őket a hegyekbe, ahol teljesen elvadultak. Amikor Hitler toborozni akart közöttük, kiderült, hogy már elfelejtettek németül. Volt egy öregasszony, aki elmondta a Miatyánkot, de már nem tudta, hogy a szavak mit jelentenek.

A jobb családok onnan vittek ilyen német lányokat cselédnek vagy kurvának. Elmentem én is, megnéztem őket, de beszélni nem tudtam velük. Valami angol keveréknyelven dadogtak – mit dadogtak! –, makogtak, és elbújtak, mint az állatok, ha valaki, ne adj isten, fényképezett.

Szóval, lett megint egy hely, ahol jól éreztem magam. Erre aztán, mikor már megvolt a *licence*-em, és találtam egy *Graman Goose*-t is, mint derült égből a vilám, bejelentették, hogy Jamaicának függetlenséget ad az angol világbirodalom.

Mondanom se kell, hogy az én szponzoraim azt mondták: álljon meg a menet! Visszavették a pénzüket. Én meg ott álltam megfürödve. Se pénz, sem állás. Semmi.

Jamaicában mindenki azon törte a fejét, hogy hová meneküljön, ha kitör a polgárháború. Én meg visszamentem. Nekem akkor már ott volt mindenem. A baráti köröm és a lány, aki később a feleségem lett. A Kimberly.

Egy mulatóban találtam állást, esténként én néztem a körmükre a pincéreknek, hogy ne lopjanak túl sokat. Nehéz idők voltak. Egy szigeten amúgy is nagyon távol érzi magát a világtól az ember. Nem tudtam, hogy mi lesz velem.

6.

Kimberly volt, aki átsegített ezen a nehéz korszakon. Értelmes, csinos lány volt, nagyon jól kijöttünk egymással. Az apja jómódú ügyvéd, az anyját úgy hozta át magának Angliából. Szöggyára volt, cukornádültetvénye, szóval egy igazi nagybirtokos.

Amíg ott laktam a mulatóban, napközben nem tudtam magammal mihez kezdeni. Hát vele, Kimberlyvel foglalkoztam, főfoglalkozásban. Már amikor nem dolgozott, mert amúgy stewardess volt a *British Airway*-nél.

Minden időmet náluk töltöttem. Szép házuk volt, gyönyörű kilátással: Kingston, a hegyek meg a tenger. Az anyja szeretett engem, azt mondta az urának: – Mit akarsz, ez legalább fehér ember és európai. Mert lehettem volna keverék is. Fehér férfiakban nagy volt a hiány, gyakran feketék vették el a fehér lányokat. Közöttük is voltak diplomás, művelt emberek.

Ezekben az időkben sok minden történt velem. Például, megöltem egy embert. Ez úgy történt, hogy meglátogattam Simits Andris, a barátom. Egy hétig volt ott, utána pedig a repülőtérre menet, ahogy hajtottam a sötétben, valaki baktatott az útszegélyen, és egyszer csak lelépett a kocsim elé. Elkaptam, rögtön meghalt. Egy katona volt, aki ment vissza a bázisára, volt ott egy katonai támaszpont a közelben. Kijöttek a mentők, elvitték. Soha nem derült ki, hogy részeg volt-e, feltehetően részeg, úgyhogy nem voltam igazán hibás, de azért cikis dolog, hogy megöltem egy embert.

A Kimberly apja intézte el, hogy felmentsenek. Mindig csak arról volt szó, hogy részeg volt-e az az ember. Arról, hogy mi mennyit ittunk, nem érdeklődött senki sem.

Lejártam a kikötőbe, kerestem egy hajót, ami visszavinne Angliába, mert annyi pénzem nem volt, hogy megvegyem a jegyet. Kimberly adott néha pénzt, de arra, hogy elhagyjam, ugye mégse adhatott.

A lényeg az, hogy végül is találtam egy svájci tehergőzöst, ahol felvettek. A hajón dolgozni kellett, dokkmunkás lettem, és egy másik matrózzal osztottam meg a kabinomat. Összepakoltam a motyómat, ami belefért egy kézitáskába. Ma is mindenem belefér egy kézitáskába, pedig már negyven éve élek Nyugaton. Fogkefe, fényképezőgép, címlista, papírok. Utálom a felesleges cuccokat.

Hát ezzel a hajóval elmentünk Guatemalába, Hondurasba, majd vissza Jamaicába és Haitibe. Azután a Kanári-szigetek, Anvers. Hosszú út volt, bunkó svájci matrózok között. Én végeztem az adminisztrációt, a kikötőkben pedig rakodtam, mint a többiek. Egyszer fogtunk egy cápát, ez volt az egyetlen esemény két hónap alatt.

Anversben azután elszámolták a munkabéremet. Ennyi cigarettát szívtam, ennyi whiskyt ittam. Körülbelül öt angol fontnak megfelelő pénzt adtak a levonások után. Ezzel átmehettem kompon Angliába. Hát itt voltam újra Londonban, három év után. Semmi nem volt a zsebemben, lehetett új életet kezdeni.

Simits Andrisnál csöveztem, ő akkor a doktorátusát csinálta és a *Wall's Sousages* gyárban kolbászokat csomagolt. Minden este kolbászt vacsoráztunk, isteni csoda, hogy nem kaptunk kolbázmérgezést.

Munkát könnyen találtam én is. Jelentkeztem egy épületgépész-irodában, és fölvettek. Jamaicában közben feszültté vált a hangulat, soron kívül fölverték a jamaicai menekülteket. Így lettem menekült másodsor is.

Közben olvastam tovább az újságokat, próbáltam állást találni mint pilóta, akárhol, akármilyet. Egy nap látom, hogy keresnek valakit a kelet-afrikai gyarmatokra, Kenyába. Jelentkeztem, volt egy interjú Londonban, felvettek. Elmentem

Nairobiba, ehhez a céghez. Ők árulták a *Pipper gépeket*, és légitaxi-szolgálatot is biztosítottak. Safarira vitték az utasaikat.

Nagyon jól éreztem magam, volt sok érdekes utam. Akkoriban még óriási elefántcsordák voltak, néha riasztgattuk is őket, hogy gyorsabban fussanak. Ha valaki a szavannában akart éjszakázni, sátorozhatott. Lövöldöztünk, fényképeztük az állatokat.

Talán ott is maradtam volna, de meggyűlt a bajom a főpilótával. Érdekes, ennek is a rövidnadrággal lett baja. Kenya akkor még gyarmat volt, ugyanaz volt a mentalitás, mint a Karib-tengeren.

Azután hát a nőügyek is mindenhová elkísértek. Itt a főpilóta csaja vetett rám szemet.

A lényeg, hogy otthagytam őket. A szomszédban, a belga Kongó egyik tartománya, Katanga, el akart szakadni az anyaországtól. Tsombé, egy katona bejelentette, hogy leszakadnak. Kialakult egy kis polgárháború, Tsombénak pilótákra volt szüksége, és én elszegődtem hozzájuk. Kaptam egy DC3-ast, ami ugyan nem jai, de mekkora, de én addig csak kisgépeket vezettem, nekem megfelelt. És hát marha sok pénzt ígértek, ezt sem szabad elfelejteni.

Végso soron engem mégsem a pénz csábított, hanem az, hogy egyre jobb és jobb gépeket vezethessek. Eddig nem volt gyakorlatom csak kisgépeken. A legnagyobb, amin repültem, egy kétmotoros *Pipper Aztek* volt.

Fölszedtek, átvittek Kongóba, majd egyre tovább. Ha nincsen valami légi járat, végtelen hosszúak Afrikában az utak. Ami a munkát illeti, az főleg áruszállítás volt. Fegyvereket vittünk, davajgitárokat, olyanokat, amilyenek '56-ban voltak nekem. A reptérre megérkezett a szállítmány, berakták a DC3-asba, azután vittük át a Tsombéékhoz, egész éjszaka. Sok volt a kapkodás, az improvizáció. Néha kaptál pénzt, néha nem. A végén még elkezdtek lövöldözni is, egyre veszélyesebb lett a dolog.

Kilencen voltunk ott pilóták, három DC3-as repült a cégnél. Angolok, belgák, franciák. De volt ott amerikai is, mindenféle náció.

Amikor lövöldözni kezdtek ránk, mi egy kollégámmal visszamentünk Kenyába. A régi munkahelyemen nem álltak szóba velem, de az *American Express*nél már várt a pénz, amit a Kimberly küldött.

Mert mi egész idő alatt tartottuk a kapcsolatot, és félt, hogy ha nem tudok visszamenni Angliába, eltesznek láb alól a gyarmatokon. Megfordult sok helyen ő is, a *British stewardesse* volt továbbra is, biztos állása volt, ilyesmit nem ér el egyhamar egy idegen.

Visszakerültem Angliába. Az egyetlen helyre, ahol nem akartam élni. Akkor azt hittem, végrelesen. Pedig csak most kezdődött el a kaland.

7.

Megint egy épületgépész-vállalatnak dolgoztam, és bújtam az újságokat. Amíg azután megint találtam egy hirdetést, hogy Közép-Keletre keresnek pilótát. Elmentem, és megegyeztem egy amerikai úriemberrel, hogy neki fogok dolgozni. Tom Walcottnak hívták, átrepültem vele Bejrutba, ami gyönyörű város volt akkor, mint mondták, a Kelet Párizsa.

Fantasztikus világ: például az utcán árulták az aranyat. Faasztalokra voltak kitéve az aranyrudak. Meg a gyümölcsök: a cseresznye mézédés, és óriásira nőtt. Engem az Intercontinentalban szállásolt el ez a Walcott.

Arról volt szó, hogy volt neki egy kétmotoros kisgépe, azzal vittem őt a barát-nőjéhez Izraelbe.

Valami gazdag család fia lehetett, amerikai állampolgár, de hogy igazából hol élt, azt nem tudnám megmondani. Amikor találkoztam vele, Londonban volt a bázisa, *Transatlantic Airlines* volt a neve a vállalatának. Azután mindenféle problémái lettek, és egy nap azzal tetézte be az egészet, hogy vett egy jégszekrényt, *tax free*, azzal, hogy viszi ki az országból, tehát nem fizet rá adót. A jégszekrényt feltették egy kis teherautóra, behajtottak vele a repülőtérre, de meg sem álltak, hanem ki a másik kapun. Ez volt az utolsó csepp, kiutasították.

Máskor, ez már velem történt, Indiában lefoglalták a kis *Pipper* gépét valami csempészés miatt. Tom ide-oda ténfergett, időnként kiment a repülőtérre, járatta a motorokat, nehogy tönkremenjenek. Közben apránként feltöltötte a benzintartályokat, azután egy nap ráadta a gázt és faképnél hagyta az indiaiakat. Volt ott egy katona, aki őrizte a gépet, ez a szerencsétlen egy darabig még kapaszkodott a farokba, mielőtt leesett. Ilyen volt a Tom: nem tudták utolérni, átrepült Pakisztánba, és ott ahelyett, hogy befogta volna a pofáját, tartott egy sajtókonferenciát. Egész Pakisztán az indiai légierőn röhögött.

Ilyen volt, igazi kalóz. Szülei, családja éltek Kaliforniában, de őt nem izgatták csak az illegális üzletek. Például Izrael és Libanon között tilos volt a légi közlekedés. Tel-Avivba úgy mentünk, hogy *flight plan: Ciprus, Nicosia*. Azután, már félúton, azt mondja: – Minek szarakodunk? *We cancel the plan*, megfordultunk, és mentünk egyenesen Tel-Avivba. Amikor visszajöttünk, persze elkapták a tökét.

Még Londonban csináltattunk magunknak – ő is meg én is – egy második, hamis útlevelet. Kinézett az újságból két embert, akik akkor haltak meg, és olyan velünk egykorúak. Kikértük az anyakönyvi kivonatukat. Ha Angliában azt mondd, hogy én vagyok a Sobri Jóska, akkor azt felelik, hogy jól van, uram, itt van a születési anyakönyvi kivonata. Ennek alapján csináltattuk az útlevelet.

Elmentünk Bombayba, ahol volt egy lapos tengerpart, kőkemény homok. Oda le tudott volna szállni a *Pipperjével*, de ő, a marha, egy *Cesna 310*-essel érkezett. Ráadásul egy veszettül csinos holland csajjal, és huszonnégy óra késéssel: ez is egy ilyen tipikus Tom-féle dolog. Szóval én nem voltam ott, úgyhogy a leszállásnál szépen orra állt a *Cesna*. Akkor elásták a homokban a szajrét, jött egy rendőr, azt odaállították, hogy vigyázzon a gépre, ők meg jöttek hozzám a szállodába ezzel a csajjal.

Azt találtuk ki, hogy én másnap reggel elmegyek valami irodába, és veszek nekik két repülőjegyet. Azután kísértáltak a terminálra, csatlakoztak az érkező utasokhoz, bejöttek legálisan Indiába. Én meg odaadtam nekik az új jegyüket. Elrepültünk. Így úszta meg ezt a csempészési ügyet. A dologhoz még hozzátartozik, hogy valaki megfújta, amit elástak. Tom, soha többé nem találta meg.

Elmúlt hat év is, amikor olvastam róla egy kétoldalas cikket a *Newsban*. Elkapták, és tizenegy évre ítélték az indiaiak.

Nekem akkor már elegendő lett a Tom stiklijeből. Megérkezett Kimberly is, utánam jött Bejrutba, kivettünk egy lakást, nagyon szép helyen, és akkor ott elhatároztuk, hogy összeházasodunk. Azután mentünk is vissza Londonba. Ezzel részemről lezártam Tom Walcottot és az egész csempészéletet.

A *News* cikkében benne volt, hogy jómódú milliomos, és hogy körözi őt az FBI. A végéről pedig csak annyit, hogy leszállt Miamiában egy privát géppel, beült egy autóba, de követték, beszorították egy zsákutcába és szitává lőtték. Aki valami drogdologba keveredik, azt nincs mese, lelövik.

Ilyen ember volt ez a Tom. Végül is a barátom. Nem felejtettem könnyen el, a kalandjainknak később is mindenféle folytatása lett.

Például, jóval később, már a Panamnál dolgoztam, amikor behív a San Franciscó-i főpilóta és közli, hogy az indiaiak *persona non grata*nak nyilvánítottak, ergo nem repülhetek tovább a Panammal. Adtak három hónapot, hogy tisztázzam ezt az ügyet. Ha nem, akkor elbocsátanak.

Írtam mindenhová, de senki nem volt hajlandó még csak válaszolni sem. Akkor lett egy óriási ötletem. Megfogalmaztam a washingtoni indiai nagykövetségre egy ilyen hülye levelet, hogy én egy kommunista államban születtem, de nagyon szeretném megismerni Indiát. Erre rögtön visszaírt valami kis mafla *secretary*, hogy kedves Mr. Nosti, bármikor örömmel látjuk Indiában. Ezt a levelet bevitettem a főpilótának. Hát ezt hogy csináltad? – kérdezte és röhögött. Na jó, eltette a levelet és kész. De én azóta se voltam Indiában, ezt talán fölösleges is mondanom.

Visszatérve Londonra. Jött ez a házasság, azért ilyen gyorsan, mert Kimberly otthagyta a családját miattam, utánam jött, és hát nagyon konzervatív volt a család, ennyivel tartoztam neki.

Szóltam két barátomnak, emlékszem, Simits András volt az egyik, felszálltunk egy autóbuszra, és elmentünk az anyakönyvvezetőhöz.

Miután ott végighallgattuk a szöveget, visszamentünk a lakásomra, felmelegítettünk valami előző napról maradt kaját, és bridzseztünk hajnalig. Hát ez volt az első esküvőm. Mindig úgy gondoltam, hogy minél rövidebbre kell fogni az ilyen érzelmi dolgokat. Olyan egyedül álltam a világban, mint az ujjam. Nem lett volna semmi belőlem, ha nem keményítem meg magam.

Kerestem megint állást, két légitársasághoz is behívtak. Az, hogy Oxfordban végeztem, mindig javított az esélyeimben. De akkor jött az apósom, hogy segítségre lenne szüksége az ültetvényeken, és hogy jöjjünk haza. Valami *agrifruit* nevű gyümölcscsel kísérletezett, ami akkora, mint a *grapefruit*, de édesebb és zaftosabb.

Tehát ehhez kellettünk neki. Akkor nekem már tele volt a tököm ezekkel a távol-keleti kalandokkal, elmentünk Jamaicába, és segítettünk az öregnek.

Persze hamarosan meguntam a dolgot. Jött két távirat, a BEA-tól és az írektől, hogy felvettek mind a ketten. A BEA-nál fent kellett volna állomásoznom Észak-Skóciában, az *Air Lingus* viszont Dublinban képezett volna ki. Nálam megint csak az győzött, hogy a fene megy Észak-Skóciába, amikor mehetek Dublinba! Így hát elnézést kértem az öregtől, újra összepakoltunk, és irány Írország! Nem nekem találták ki a szedentáris életet.

8.

Dublinban végigcsináltam egy tanfolyamot, és dolgozni kezdtem. Kimberly hallotta, hogy a társaság, amelyik a James Bond 007-et filmezte Jamaicában, itt forgat valamit. Jelentkezett náluk, rögtön felvették titkárnőnek. A dupláját kereste, mint én, a pilóta. Nagyon rosszul fizettek minket, rémlik, hogy havi nyolcvan fontot kaptam. Arról szó sem volt, hogy éhezünk volna, volt autónk, lakásunk, de azt, hogy a felesége kétszer annyit keres, mint ő, nehezen viseli el az ember.

Egyre gyakrabban hallottam, hogy Amerikában pilótahiány van. Ahhoz azonban, hogy odamenjünk, letelepedési engedély, zöldkártya kellett. Az volt a szerencsénk, hogy a feleségem Haitiben született, számára nem volt kvóta. Felmondtam, elmentünk Los Angelesbe. Azért oda, mert ott tanított a Simits Andris, akinél az első időkben csövezni lehetett.

Megírtam vagy kétszáz-kétszázötven levelet az összes elképzelhető légitársaságnak. A legtöbbször nem is válaszolt, még aki válaszolt, az is leszarta a jelentkezésemet. Egyedül a Continental Airlineshez hívtak be, de ott is azt mondták, hogy nekik van már egy csehük, nem kell most még egy őrült magyar. Érdekes, hogy a magyaroknak ez volt a hírük mindenütt a világban. *Crazy Hungarian.*

Megint csak egy gépészeti vállalatnak dolgoztam, amíg csak fel nem vett a *Pacific Airlines* San Franciscóban. Rövid utakat repültünk, San Francisco és Los Angeles között hat vagy hét helyen is leszálltunk. Elég macerás munka volt.

Egy alkalommal, amikor Las Vegasból jöttem vissza egy éjszakai útról, ahogy megyek be az irodára, találkozom valakivel, akiről már messziről lerítt, hogy angol gentleman. Ez megkérdezte tőlem, hogy hol van a Panam. Beszélgettünk egy darabig, kiderült, hogy ez az úriember át akar települni Amerikába, és a Panam ajánlott fel neki munkát. Angol állampolgár amerikai *licence*-szel, gyakorlatilag ugyanolyan helyzetben, mint jómagam.

Mondtam neki, hogy ott fent az emeleten, a második ajtó, kezét ráztunk és rohantam a telefonhoz, hogy felhívjam a Panamot. – Mr. Higbyvel akar beszélni? – kérdezte a titkárnő. Tehát már tudtam, hogy ki a személyzeti osztály vezetője. Mondom, igen, jó ismerőse vagyok. És akkor Mr. Higby kérdezi tőlem, hogy hívnak. Mondom: – Nosti, ő pedig, hogy nem tudja, ki az. Akkor bevalóttam neki, hogy állást keresek. Nevetett egy nagyot. – Mikor akar bejönni? – kérdezte, mert nem tudhatta, hogy hol vagyok. Megkérdeztem, hogy egy óra múlva megfelel-e neki.

Levettem az egyenruhámat, bementem a *Pacific Airlines*hez és felmondtam, mindezt alig félóra alatt. Átmentem a Panamhoz, kitöltöttem a kérdőíveket, azután beengedtek a Higbyhez. Még nem is kezdtünk el beszélgetni, amikor látja, hogy én a *Pacific Airlines*nél vagyok. Erre megrázza a fejét, és azt mondja, hogy nagyon sajnálja, de nekik van egy megegyezésük, hogy nem vesznek el egymástól pilótákat. Erre mondom, hogy én már nem dolgozom ott. Felmondtam egy fél órával ezelőtt. Megkérdezte, hogy felhívhatja-e a személyzetist. Felhívta, röhgött, azután azt mondta: – Rendben van, de miért mondtott fel? – Mert tudtam, hogy átjövök Önökhöz! – Ilyen biztos volt benne? – Igen.

Orvosi vizsgálatra küldtek, és letettem a *stainline*-tesztet. Az első kérdés az volt, hogy mennyire vagy őszinte és becsületes. Azután, hogy melyik a legdrágább

parfüm, és hogy mennyi időt töltesz olvasással. Repülős kérdés alig volt, az is pofonegyszerű.

Hazamentem, két hetet vártam. Akkor felhívtam őket, hogy mi van. Azt mondták, Mr. Nosti, a *stainline*-teszttel van egy kis baj. Annak, aki csak egy éve él Amerikában, nincsen semmi esélye rá, hogy megcsinálja. Csak saját felelősségemre vehetnek fel, és feltételesen.

Így kerültem a Panamhoz. – Szerencsés ember vagy – mondta Simits Andris, a barátom. És nem mindegy az, hogy az életben szerencsés-e valaki. 1966. január harmincadikán elkezdtem a kiképzést a Panam San Franciscó-i bázisán.

Először el kellett végeznem a navigátoriskolát, mert a pilóták ezzel kezdték a Panamnál. A navigátorok azután mint harmadik pilóták kaptak lehetőséget, hogy repüljenek is. Hat héttel később elkezdődött a repülőgépes kiképzés. A cég akkor már *Boeing 707*-es gépekkel üzemelt, ez volt életem első sugárhajtású repülőgépe. Az elméleti vizsga után végre beülhettünk a kabinba, szimulátor akkor még nem volt. Három héttel később a kezemben volt a pilótaigazolvány, rajta a *Boeing 707*-es típus. Mehettem a nagyvilágba! Ekkor még a Panam volt a világ legnagyobb légitársasága. Azt hittem, szétfeszít a büszkeség.

Első utam San Franciscóból Hawaiiiba, a Fülöp-szigetekre, majd Szingapúrba vezetett. Végre repülhettem, úgy, ahogy mindig elképzelttem, azon a színvonalon. Az első leszállásom után madarat lehetett volna fogatni velem.

A lehetőségeim korlátlanok voltak. Kiválaszhattam, hogy hová akarok menni, és én éltem is vele. Repültem Új-Zélandba, Ausztráliába, Tokióba, Hongkongba és persze Saigonba. Kipróbáltam a föld körüli utakat kelet felé, azután nyugati irányban. London az Északi-sark felett az egyik kedvenc utam. Harminckét éves voltam, éltem. Mindenütt a legjobb szálloda várt rám, a napidíjból bőségesen tellett étkezésre és szórakozásra is. A *Boeing 707* szép, megbízható és jóindulatú gép. Az első szerelmem. Az igazi.

1967 őszén első tiszt lettem. Ez volt a címe a másodpilótának. Minden út előtt rövid eligazítást tartottunk a beosztott személyzettel. Amikor beültünk az irodába, ott várt rám a Panam hat legszebb utaskísérő lánya, mind huszonöt év körüli és európai. Amerikai stewardessek akkor még nem voltak, az amerikai lányok nem beszélnek nyelveket.

Úgy éreztem magam, mint a medve, aki belepottyant a mézesbödönbe. Egy ilyen többnapos úton sokszor kettővel is volt viszonyom. Az ember meghívta őket vacsorázni, és már jöttek is föl a szobámba, engedelmesen.

Szerettem Ausztráliát is, mert ott sok magyar volt, lehetett mákos rétest meg csabai kolbászt kapni. Amerikába nem szabad húst behozni, amikor egyszer a vámossal megtalálta a kolbászt, ott helyben megettük. Jártam Guam-szigetén is, ahol akkoriban fogták el az utolsó japán katonát, aki nem tudta, hogy a világháborúnak már huszonhárom éve vége van. Soha nem voltam katona, nehezen tudtam ennek az embernek a helyébe képzelni magam.

Szállítottunk teherárut Vietnamba is, különböző katonai támaszpontoknak. Mindannyian kaptunk katonai rangot és személyi igazolványt, hogy ha esetleg fogságba esnénk, ne kezeljenek civilként. Jobb egy fogolytábor, mintha kémként

főbe lőnek. Így lettem *commander* (kapitány), noha soha nem voltam katona. Viszont a katonai irodákba, ahol az időjárás-jelentést kaptuk, nem engedtek be angol állampolgárságom meg persze a magyar származásom miatt.

Így múlt el öt nagyon kellemes év. Megkaptam az amerikai útlevelet, mehettem, tíz év után, haza is. Amikor 1965 tavaszán a Panam beindította a budapesti járatot, felkértek, hogy én repüljek elsőként Budapestre. Így azután az első Panam gép magyarul rádiózott az irányításnak! Az a ferihegyi fogadtatás az egyik legkedvesebb emlékem marad.

9.

Elfelejtettem mondani, hogy amikor 1966-ban elkezdtem repülni a Panamnál, sikerült egy gyereket csinálnunk. A Veronique már Panam-gyerek lett, októberben született.

Ez az egyik oka annak, hogy öt évig ott maradtunk San Franciscóban. A feleségem nyitott egy ilyen ajándéküzletet, hozott Magyarországról népi hímzéseket. Ketten is jártak-keltek tömött kofferokkal, mert a magyarországi utakra egy barátunk felesége, a Magda is vele ment. Lettek barátaink, ahogy az már ilyenkor lenni szokott, házaspárok, akik Berkeley-ben tanítottak. Mindig, mindenütt csak magyarok.

Kimberly, ha valamibe belevágott, szabályosan megőrült. Se nem látott, se nem hallott, úgyhogy ez a bazár, vagy minek nevezzem, egyre jobban az idegeimre ment. A másik, hogy a lányom már rövidesen iskolaköteles lett volna, és a mi negyedünk, *Milly Valley* iskoláiban, amint az ilyen gazdag negyedekben szokás, keményen drogoztak a gyerekek.

Sok ilyen apró dolog volt, amiért vissza akartam jönni Európába. De a legtöbbet az nyomta a latban, hogy ennyi sok év után se tudtam megkedvelni az amerikaiakat. Az egész amerikai életformát, a hozzáállásukat, a modorukat. Mindig irritáltak egy idő után, társaságban és a munkahelyemen. A hangjukkal, meg azzal, amit pofáztak. Szóval mindennel, nehéz ezt megmagyarázni. Őnteltek voltak és buták. Bunkók, egészen egyszerűen.

Megtudtam, hogy a Panamnak van Berlinben egy bázisa, ahol rövid utakat lehet repülni. Az angol volt az egyetlen nyelv, amit megtanultam, de hiába, sem Angliában, sem Amerikában nem éreztem soha jól magam. Úgy döntöttem, hogy visszajövök Európába, ha törik, ha szakad.

Berlinbe hiába próbáltam átkerülni, ott soha nem volt üresedés. A másik lehetőség az volt, hogy Európában élek és Amerikában dolgozom. Csak hát hová menjünk? A feleségem nem akart se Franciaországba, se Németországba. Végül is egyetlen hely maradt: Lisszabon. Átköltöztünk Portugáliába. Lisszabonban felültem egy gépre mint utas, elrepültem New Yorkba, ahonnan másnap megkezdtem a saját légi utamat. Így dolgoztam.

Később lett egy olyan járat, hogy New York–Lisszabon–Barcelona–Nizza és vissza. Ez egy ötnapos út volt, minden alkalommal két éjszakát otthon töltöttem, és két ilyen úttal le volt tudva a hónap. Mondanom sem kell, hogy ez volt a kedvenc járatom. Ráadásul az otthon töltött napokért kaptam egy elég nagy úgynevezett kártérítést.

Két és fél évig éltünk Lisszabonban, *Estorion* mellett, egy kis faluban. De aztán meghalt a diktátor, a Salazar, valami baloldali banda vette át az uralmat, és nagyon Amerika-ellenes lett a hangulat. Rólam meg úgy tudták, hogy amerikai vagyok, és ebből még a kislányunknak is kellemetlensége lett. Tény az, hogy kezdett elegendő lenni Portugáliából.

Ráadásul családi problémák is akadtak. Kimberly, aki stewardess volt, nem tudta megszokni a tétlen, szedentáris életet, én meg úton-útfélen csaltam a feleségemet. Amíg aztán ő is megcsalt. Rájöttem, összepakoltunk, Kim visszaköltözött Amerikába.

Nekem akkor már volt Berlinben is lakásom, sikerült bejutnom a berlini bázisra, főlölegessé vált Lisszabon. Repültem és csajoztam, éltem a világomat. Kimberly vett egy lerobbant házat Washingtonban, elkezdte rendbe hozni. Persze nekem kellett jótállnom a banknál, és ezen keresztül aztán megint összejöttünk, és Kim megint visszajött.

Ezúttal Barcelonába, mert a németekről, mondom, hallani sem akart. Onnan kezdtem Berlinbe járni. Úgy éltem, mint Marci Hevesen. Európában minden közel volt, síelni például *Kitzbüchel*be jártam, a stewardessek németek voltak, stramm, belevaló kis csajok.

Barcelonában akkor Franco volt az úr, úgyhogy még normális körülmények voltak. A lányom beszélt portugálul, könnyen megtanult spanyolul.

De egyszer jött a szomszéd házaspárhoz egy magyar, aki csodákat mesélt Franciaországról. Beültünk a kocsiába, és elmentünk körülnézni. Kim nem szerette a franciákat, de ott, Provence-ban *Saint Paul de Vence* nagyon megtetszett neki. Nekem mindig is tetszett, de rám nem hallgatott.

A vége az lett, hogy átköltöztünk. Én továbbra is Berlinből repültem, tizennyolc évig voltam a berlini bázison. De hazajártam Dél-Franciaországba. A lányom ott nőtt fel, ő a mai napig is izig-vérig francia.

Azután elváltunk megint. Aki nem élte át, el sem tudja képzelni, hogy ez milyen macerás dolog. Az ember lejár a lányát látogatni, a volt felesége meg, az ex, nem engedi be a házba, ami mégiscsak a kettőjüké volt eredetileg. Nem volt igazán rossz kettőnk között a viszony, de mit tudom én, a nőknek vannak ilyen dolgaik. Nekem is görcs állt a gyomromba, ha meg kellett beszélnünk valamit.

Amikor megtörtént a válás, odaköltözött hozzánk a lányom barátnője, egy ausztrál festő lánya. Gyakorlatilag velünk élt, mert az apjánál, aki alkoholista volt, nem maradhatott. Egykorú volt a két lány, az egyik szőke, a másik barna, két gyönyörű gyerek. Ezt csak azért említem meg, mert két ilyen szép lány között egészen jól el tudtam volna képzelni az életemet.

A Panam azért volt Berlinben, mert Berlin akkor még négyhatalmi megszállás alatt állt. Nem tartozott sem Kelet-, sem Nyugat-Németországhoz. Tehát légit folyosókat kellett biztosítani a négy hatalom: az oroszok, angolok, a franciák és az amerikaiak gépeinek. Meghatározták a folyosók pozícióját, és a magasságot is. Háromezer méteren kellett dühöregnünk, mikor mi fent szoktunk repülni tízezer fölött. Ha nem tartottad be a szabályokat, lelőhettek volna az oroszok.

A kifutópályánk magas épületek között volt, az utolsó két-háromszáz méteren benézhetél a konyhába vagy a hálószobába, ha jobbra vagy balra fordítottad a fejed.

Egy modern repülőtér, ahová mi Jetekkel szálltunk le, és ahol birkák legelték le a füvet! Lehet, hogy ez így van máshol is, a birkákat nem zavarja a légi közlekedés. Nyilván süketek. A pásztoroknak terelőkutyáik voltak, és ezek a két kifutó között tartották a nyáját. Mint mi mondtuk, a fűnyíró gépeket.

Hát ez, mondom, így tartott évekig. Egészen addig, amíg ezek a hülye magyarok ki nem engedték azt a sok német turistát, és ledőlt a vasfüggöny, meg Berlinben a fal. Attól fogva felosztották egymás között az útvonalakat az angolok, a franciák meg az amerikaiak. A Panam még egy ideig a német városokba járt, saját gépekkel és személyzettel, de mint a Lufthansa járata. Egy év után azután a Lufthansa átvette az egészet, a két Németország egyesült, és mi mehettünk a francba.

Szóval kezdett elromolni körülöttem az élet. Még a csajokkal se volt ugyanaz, ha utána nem volt hová hazamennem. Sok mindenbe belefárad az ember negyvenévesen.

Nekem mindig minden sikerült, és most mégis megfordult a fejemben, hogy valahol, ki tudja hol, elrontottam az életemet.

10.

A nosztalgizálás nem erős oldalam. Ha bajban voltam, mindig cselekedtem. Most is gyorsan léptem. Amerikában voltam síelni, jöttem hazafelé. Hamburgban kimentem a tranzitónába, és ott állt egy nagyon szép szőke lány az utasok között. Beszálltunk, megérkeztünk Berlinbe, és láttam, hogy ott áll megint. Megszólítottam, hogy vár-e valakit, a szokásos hülye duma. Mondta, hogy a barátjának kellett volna itt lennie. *Grünwald*ban lakott, biztattam, hogy szívesen elviszem, én úgyis arra megyek. Fölpakoltam a siléceimet, beültettem és elvittem.

Nem sorolom a részleteket, egy hét múlva már nálam lakott. Úgy gondolom, hogy ez volt az első komoly kaland az életében. Persze ilyenkor mindig ezt gondolják a férfiak. A huszadik születésnapjára húsz szál vörös rózsát vettem, és azt mondtam, hogy ez ötvenéves korában már nem lesz olcsó mulatság.

Akármilyen hihetetlen, de ennek a gyönyörű, elegáns fiatal lánynak, Angelának ennyi is elég volt. Hozám jött, és majdnem tizenkét évig, hatvanéves koromig velem is maradt.

Abban az évben a Delta megvette a Panamtól az európai járatokat, az Airbusokat és a személyzetet. Új egyenruhát kaptunk és átfestették Panamról Deltára a gépeket. Összesen négy évet dolgoztam itt.

És akkor, úgy félúton, jött ez a betegség. Fölfedezték, hogy rákos vagyok. Ez úgy történt, hogy az egyik kollégámnál elvégeztek egy vérvizsgálatot. Gondoltam, ezt megcsináltatom én is. Az eredmény rossz lett, mehettem urológushoz, azután a biopszia, a szokásos hercehurca, idegeskedés, futkosás.

Azt mondták, hogy az operációnak következményei vannak. Például, hogy inkontinens leszel. Más is, de engem az rémített meg legjobban, hogy életem

végéig egy zacskóval a nadrágomban fogok járni. És állandóan csorog belőlem a vizelet.

Közben persze dolgoztam tovább. Emlékszem, New Yorkban valami gond volt az egyik hajtóművel. Mondják nekem, hogy negyven perc, nem érdemes kiszállítani az utasokat. Kimentem az előtérbe, hogy megmutassam magam, ezt mindig így csináltam, ha baj volt. Ahogy ott beszélgetek az utasokkal, volt közöttük egy radiológus, és ez azt mondja: – Nem igaz, hogy operálni kell, mert a besugárzás eredménye egy az egyben ugyanaz. És nem jár vele inkontinencia.

Nem volt vitás, hogy melyik módszert választom. Visszamentem Németországba, megkaptam a besugárzásokat. A baj csak az volt, hogy közben nem engedtek dolgozni. Elvették az orvosi könyvemet. Emlékszem, akkor nagyon megrémültem. Ha nem engednek többé repülni, mi lesz akkor velem?

Pedig voltak más bajok is. Például, az impotencia. Persze hatvan felé ez már nem olyan nagy tragédia, de hát ha az embernek húszéves felesége van! És különben is, a stewardessek nélkül nem tudtam elképzelni az életemet. Mindegy, nem részletezem. Így ért véget a második házasságom. Elég rondán ment el ez az Angela.

Nem mondhatom, hogy észre se vettem, de engem akkor az orvosi könyvem sorsa izgatott. Nagy baromság volt, hogy nem akarták visszaadni. Ha nem áll fel a fütyim, akkor már nem tudok repülni sem?!

Igaz, hogy néha egy kicsit rosszul éreztem magam, de inkább valami kis gyengeség... Mert én aktív maradtam továbbra is. Mindenesetre volt időm elgondolkozni az életemen. Szerencsés ember voltam, legalábbis ezt mondta az egyetlen barátom. De hát akkor ez a betegség? Biztos voltam benne, hogy mint mindig, ebből a kátyúból is kilábalok.

Vegyük csak azt, hogy több mint negyven évig repültem, és nem történt velem semmi baleset. Az, hogy mekkora felelősség, ha valaki két-háromszáz ember életét tartja a kezében, nekem soha eszembe se jutott.

Legfeljebb néhány apróság. Egyszer egy gépmeghibásodás, San Franciscóból Honoluluba. Minden rendben volt, csak a leszállás után éreztem, hogy erősen húz bal oldalra a gép. Sikerült egyenesben tartani, lefordultunk a kifutóra. Ott hívtuk a műszakiakat, ők mondták, hogy az egyik oldalon mind a négy kerék le van radirozva, lapos. Ezekben a kerekekben van egy olvadó dugó, azért, hogy ha nagyon felmelegednek, akkor az kiolvad és leengedi a nyomást.

Ez volt az első ilyen élményem. A másik már Berlinben: a felszállás után meghibásodott az egyik hajtómű. Ez volt az utolsó járatunk, mentünk haza. Az lett volna a helyes eljárás, ha megfordulunk, de hát én úgy döntöttem, hogy megyünk tovább.

Már félúton voltunk, amikor bejelentettük, hogy leállt a hajtómű, mert ezt azért be kell jelenteni. Az utasok nem is vettek észre semmit, a három hajtómű hátul van a 727-esen. Minden baj nélkül hazaértünk.

Máskor az egyik kompresszorlapát kiszakadt és beleállt a gép aljába. Nem vesztettük el a légnyomást, mert a csomagtérbe tört be. De hát bemehetett volna az utasfülkébe is. Így senki észre se vette, leszálltunk, hazamentünk. Nem hisztiztem az ilyen apróságok miatt.

Persze volt néhány öreg pilóta, a régi, motoros korszakból, akiknek soha nem lett volna szabad Jeten repülni, és akik rengeteg hülyeséget csináltak. De hát az öregek összetartanak, fedezik egymást. Az ilyen vén seggeket nem rúgja ki a vállalat.

A pilóták különben sem hagyják egykönnyen nyugdíjaztatni magukat. Ismerek olyat, aki amikor elbocsátották, éttermet nyitott, és úgy meggazdagodott, hogy egyszerre több vendéglője lett. De még ez is az első alkalommal rohant repülni, amikor visszahívták mint *flight ingenieurt*.

Én is majdnem erre a sorsra jutottam, a Delta nem vett át mindenkit, amikor a Panam csődbe jutott. Találtak sokaknál olyasmit, ami nem tetszett nekik. Nem feltétlenül szakmai dolgot, a Delta egy tipikusan déli banda volt, vallásosak meg ilyesmi. Volt, akit azért nem vettek át, mert ateista vagy például mormon. A mormonok egyébként nagyon rendes emberek, de elveik vannak, és az elveik közé tartozik például, hogy nem fizetnek adót.

Csakhogy az adót automatikusan levonják a fizetésből. Itt kezdődik a hercehurca, hogy akkor most mit csináljanak veled!

Az amerikai törvények szerint az egyház nem adóköteles. Úgyhogy valaki kitalálta, hogy vallást alapít. Még én is alapítottam egy templomot. Egy szektának legalább három tagja kellett, hogy legyen, én voltam a feje, a feleségem meg egy barátnője a tagok.

Más ilyen elvárások is voltak, például lenni kellett valahol egy imahelynek, ahol hetente legalább egyszer összegyűltek a hívek. A nappali sarkában felakasztottunk egy keresztet, legyen neked! Egy ideig nem adóztam, a templom fizette a lakbért, ő vette meg a kocsit, ő fizette a benzint és így tovább. Én csak egyszerű pap voltam, de lehettem volna akár püspök is.

Azután átköltöztem Európába, és az ilyen amerikai marhaságoknak vége lett. Engem a Delta vallási okokból sosem zaklatott.

Eljött a nyugdíjazásom ideje. Nagy keservesen elmentem, de hat hónap után visszavettek mint fedélzeti mérnököt. Amerikában nincsen nyugdíjkorhatár, az ember addig csinálja, amíg kap orvosit. Vagy amíg bírja. És én egyelőre még bírtam a pilótaéletet.

11.

De ne siessünk, nem ment csak úgy egyik napról a másikra ez a nyugdíjazás.

Szóval, Berlinben éltem és New Yorkban dolgoztam. Onnan indultak a járataim. Csakhogy én már belefáradtam ebbe a pendlizésbe: szerettem volna itt, Németországban kezdeni. Ezek meg, amilyen korlátolt banda volt, azt mondták, hogyha ők fizetnek, hogy utasként átmenjek New Yorkba, és utasként repüljek vissza munka után, akkor fogjam be a szám. Tiszta elmebaj, tele volt már velem a tököm. Ülni ott hátul a *fedmérnök* helyén és nézni, mit csinálnak elől ezek a balfaszok.

Nagy bunkók voltak ezek az amerikai pilóták, egy kurva szót sem beszéltek németül. Azt sem értették, hogy az irányítók mit mondanak.

Szóval számomra már nagyon terhebbé vált így a repülés. Azután emlékszem, pontosan Moszkvában történt, egy nagyon szép szállodában szálltunk meg, és

én ültem a szobámban, és arra gondoltam, hogy mi a francnak ülök itt? Kell ez nekem?!

Jó, hogy nem olyan nagy munka, de nem is kapok érte olyan nagy pénzt, ennek a hatezer dollárnak a dupláját is megkerestem annak idején.

És akkor azt mondtam, hogy nekem ebből elegendő van, köszönöm. Felmondtam, beledobáltam a táskámba a holmimat. Hazajöttem Magyarországra, visszaálltam a vitorlázórepülésre. Ha begurulok, mindig ilyen gyorsan hozom a döntéseimet.

De ez a helyzet sem volt még végleges. Az első évben repültem kettőszázötven órát, a másodikban talán százötvenet, szóval egyre kevesebbet. Nagyon szeretem a vitorlázórepülést, de amikor már mit tudom én, hányadszor repülsz Polgárba háromszáz kilométert oda meg vissza, akkor mi van?! Meg aztán hol a hátam fájdult meg, hol pisilni kellett. Egy ilyen út barátok között is eltart egy fél napot.

Úgyhogy vettem egy *Nimbust*, egy kétüléses motoros repülőt, és így repültem tovább. Ez is eltartott egy darabig. Amíg csak fel nem hívott egy dél-afrikai barátom, aki az *Air France*-nál dolgozott, hogy meg szeretné venni a *Nimbus*omat. Mondtam, hogy lehet róla szó. Megegyeztünk abban, hogy végigrepülöm még ezt az idényt, azután eladom nekik. Úgyis akkor jöttek volna a felülvizsgálatok, mert a gépeket minden öt évben szétszedik és tesztelik. Belekerült volna négy-öt millióba ez a kis szórakozás.

Az valahogy úgy van, hogy az ember lassan, lépésről lépésre feladja a repülést. Amikor eladtam a *Nimbust*, lett helyette a *Stemme*. Ez egy, hogy is mondjam, túragép, vitorlázómotoros, és volt egy eladó itt, a Farkas-hegyen. Nos, ez egy marha jó masina. Tény az, hogy nagyon megtetszett nekem.

Nagyteljesítményű, az akkori világrekordokat mind *Stemmével* repülték. Gondoltam, megveszem, azután majd felszállok vele reggel, átrepülök Ausztriába, vitorlázok egy marha nagyot az Alpok felett, és este szépen, nyugodtan haza.

Első dolgom volt átvinni Dunakeszire. Ott voltam tag, szerettem ott lenni. És akkor, útközben ért az első figyelmeztetés. A légszavar elkapott valami görgöngyöt vagy vakondtúrást. Én is hibás voltam, a *Stemme*k a farkát nem szabad megemelni. Én pedig megszoktam, minden motoros gépnél az a rutin, hogy az ember egy kicsit megemeli, hogy jobban gyorsuljon.

Odalett a légszavar. Beletelt három hónapba, mire leszereltük és elvittem Berlinbe. Személyi poggyászként, át a német vámon, azután visszafelé, a magyaron.

Ott, a német határon volt egy marha nagy vitám. Nem értettem, hogy miért. Hülyék azok is, miért lennének okosabbak, mint a magyar vámosok?! Mert hát német légszavar, és nekem házam van Berlinben, mit kekeckednek vele, ide hoztam javítani! Itt vágták először a fejemhez, hogy idegen vagyok. Visszafelé meg azt, hogy magyar származású, és ez még az idegennél is fájdalmasabb. Azelőtt naponta hatszor is keresztülmentem mindenféle vámon, de sehol se mondtak ilyesmit egy amerikaiinak.

Mindegy, túl voltam ezen is. Végre tudtam repülni a *Stemmével*. És akkor jött a második figyelmeztetés, ez már komolyabb. Ketten indultunk útnak, egy másik pilóta meg én. Átvittük Ferihegyre a gépet, onnan startoltunk. Ott, a Ferihegyen megkaptuk az időjárásjelentést, a repülési tervet, mindent, Csehországon keresztül, Prága, egészen Berlinig.

Csehország felett volt egy vékony front, de nem nagyon magas. Úgyhogy felszálltunk, elindultunk. Prága felé láttuk, hogy vannak felhők. Viszont át lehetett látni a front alatt, gondoltam, megpróbálunk átmenni alatta. El is indultunk, de a talaj egyre emelkedett, a rés pedig, amin át tudtunk volna bújni, egyre kisebb. Vissza kellett fordulnunk.

Úgy tíz-tizenöt percre onnan, ahol voltunk, láttam egy repülőteret. Ott akartam leszállni, csak közben ez a frontfelhő lejjebb jött, és mi egy lapos völgyben találtuk magunkat, teljesen a felhők között. Nem volt mit tenni, kinéztem egy lucernás leszállóhelyet. Hát leérünk, a futómű a földön van és gurul, gurul. A lucernás meredek volt, a végében pedig volt egy árok, amit nem lehetett látni. Szépen orra álltunk. Nem lett semmi bajunk, de a légcsvár megint eltört.

Itt voltunk Csehországban, fejre állva. Ráadásul elkezdett esni az eső. Nem panaszkodom, végül is elég jól megúsztuk. A lucernás tulajdonosa, egy nagyon rendes paraszt, a traktorjával elvontatott. Adott nekünk szállást, a lánya szobáját adta át nekünk, úgyhogy ketten feküdtünk egy tizenvalahány éves kislány ágyában két vagy három napig. Ittunk, eszegettünk. Beszélgetni nem nagyon lehetett, mert a háziak nem tudtak sem angolul, sem németül.

Végre megjött Berlinből a szállítókocsi, elvittek minket Prágába, a pályaudvarig. Azután mi vonattal hazajöttünk. A gépet Berlinben megjavították, de én azóta se repültem vele. Több mint ötven év repülés volt már mögöttem, és semmi baj, semmi baleset. Most meg kettő egymás után, ugyanazzal a géppel! Hát én ebbe többé bele nem ülök!

Végképp azért még most se mondtam le a repülésről. Egy német barátom vett egy *Fascination* márkájú *ultralight* masinát. Arra gondoltam, hogy beszálok felesle, és megyek ide-oda vele, ahová csak akarok.

Mondjuk, a lányomhoz *Provence*-ba. Az csak ezer kilométer légvonalban, leérenék hozzá negy-öt óra alatt.

De hát ezek csak ábrándozások. Az igazság az, hogy nem volt kedvem harmadszorra is fejre állni. Nem tudtam már elszánni magam.

Szóval csak így. Voltak napok, amikor egészen jól megvoltam. Máskor meg a kétségbeesés: mert hogy én csak az égben tudok élni! Itt lent a porban megfulladok. Ha nem repülhetek többé, hogyan fogom kibírni ezt a kibaszott életet?!

12.

Az ember gyötrődik, tétovázik, és azután egészen váratlanul közbejön valami, ami tetőtől talpig megváltoztatja az életét. Aznap Londonban jártam, délben még paprikás krumplit főztem Soltiéknak, Sir Soltinak, este pedig a MALÉV-en rám nézett egy fiatal, szőke nő. Leszólítottam, csak úgy, rutinból. Megszoktam, hogy hazafelé menet minden csinos nőt leszólítok. Akkor még nem sejtettem, hogy ez az E. lesz a harmadik feleségem. Egyházi esküvőnk volt, életemben először. A Pasaréti téren celebrálta egy ferences atya.

Embterelenség megházasodni, ha nem a földön él az ember. Hát még egy harmincéves asszonyt hozni a házhoz, hatvanévesen.

A házhoz, azám! Akkor történt, hogy a Budai-hegyek fölött repülve megláttam egy új lakótelepet. Amint leszálltam, megnéztem. Azt mondták, hogy minden el

van adva. Nem erősködtem, akkor még bennem volt, hogy mi a fenét csinálnék én egyedül egy ekkora házban?

E.-vel azután minden megváltozott. Hamarosan vettünk ott, a Húvösvölgyben egy lakást. Nekem az tetszett meg, hogy át lehetett látni a Hármashatár-hegyre, a rétre, ahol sráckoromban toltuk a vitorlázógépeket. Hogy neki mi, azt nem tudom.

Tény, hogy – mint mondják – új életet kezdtem hatvanévesen.

Ami a vitorlázórepülést illeti, nem maradtam a Farkas-hegyen. Nem volt már meg senki a régiékből, az újaknak pedig nem voltam több, mint egy gazdag nyugati. Úgyhogy átmentem Dunakeszire. Ott azzal kezdtem, hogy mindjárt az első startnál letenyereztem a vészleszállóhelyen.

Marhára el voltam keseredve, de a többiek röhögtek, bevontatták a gépet, és olyan barátságosak voltak, mondták, hogy ezt mindenki megcsinálja előbb-utóbb, és maradj itt, gyere hozzánk repülni! Így maradtam én ott, Dunakeszin.

Szép élet volt. A napom úgy indult, hogy már korán reggel beültem a vén Mercedesembe, hogy nyolcra kiérjek. Akkor volt a sorakozó, az eligazítás. Utána kitoltuk a hangárból a gépeket, és vártuk a jó időt. Azután este, repülés után, lecsutakolni, visszatolni a helyükre a gépeket.

Akkor már csapatkapitány voltam. Azám, de ahogy múltak az évek, egyre inkább saját pénzből, az én zsebemre ment ez az egész. Éppen létrehoztam egy alapítványt a hazai vitorlázórepülés támogatására, amikor se szó, se beszéd, megszűnt az állami szubvenció. Szponzorokat nem találtam, mert ezt a sportágat nem lehet televízióközvetíteni. Begyűrűzött a vadnyugat: itt is a gazdagok sportja lett a vitorlázórepülés. Azoké, akik meg tudják fizetni a karbantartást és az üzemanyagot.

Pedig mindent megpróbáltam, még a tévében is én lettem a repülési szakértő. De hiába volt minden, nem tudtam a srácokon segíteni.

Ugyanakkor, Feri bácsi ide, Feri bácsi oda, egyre gyakrabban kitüntettek vagy megünnepeltek. Az ünneplésre nálunk mindig van alkalom. Mert itt mindent csak hülye virtusból csinálnak. Nincs bennük kitartás. Azután siránkoznak, ha bedöglük a dolog. Nekem a dunakeszi iskolára kellett volna a pénz, ezek meg a *Kétszer kettő néha öt* ötvenedik évfordulójára rendezték az ünnepeket. Abban a filmben Zenthe Ferenc volt a főszereplő, és amikor egy fa tetejére tette le a vitorlázógépet, én voltam a dublőr. Az egyik színészről, emlékszem, azt mondta, hogy: – Nahát, maga volt az a csinos fiú?! Azt hittem, felrobbanok.

Annyi jó azért volt a dologban, hogy erre a filmbemutatóra eljött sok gyerekkori jó barát, és az egyik, mit ad isten, visszajuttatta a régi kofferomat. Úgy, ahogy otthagytam '56 őszén, a bátyám ágya alatt.

Így került újra a kezembe, ötven év után, a Kvasz András története. Akkor már a húvösvölgyi házban éltünk. Este kiültünk a teraszra, és elolvastam újra ezt a régi könyvet, ami kamaszkoromban olyan sokat jelentett nekem.

Sok mindenben ma is igaza volt. Itt nálunk még ma sem a tehetség és a szorgalom rangsorolja az embereket. Kész röhej! A tehetség és a szorgalom... Még szerencse, hogy nem mindenben követtem őt. Nem Mátyásföld és Békéscsaba között éltem le az életemet.

Kis pocsolya ez – mondja ez a régi pilóta. És sok a hal. Mi itt csak a köpészetben vagyunk bajnokok.

No mindegy, ő úgy, én így. Minden ember végigjárja az útját. Én is végigjártam, a legjobb tudásom szerint. Most is addig táncoltam, forogtam, hogy hej, de pocsek sivatag ez, se víz, se élet, se Allah! amíg – mint a bolond arabnak – visszajött a hitem. Végül is megtaláltam a társamat, van házam és hazám, mit panaszkodom!

Hát csak így. A barátaim gyakran meglátogatnak. A pilótahaverok meg a régi-ek. Fel-felhívnek az asszonyok is. Mindig jól bántam velük, és most megtérül ez a befektetés. Van úgy, hogy Veronique, a lányom is felkeres.

Mert hát visszatért egy régi látogatóm: a betegség. Szerencsés ember vagyok – mondta még annak idején a Simits Andris. Hát tényleg: még a rák is megkönyörült rajtam. Tíz év haladékot adott. Most jött vissza, amikor már mindegy. És amikor már nem vagyok egymagam.

Ha visszagondolok az életemre, nem panaszkodhatom. Amit csak kitűztem magamnak, minden célt elértem. Két vállra fektettem a Vadnyugatot.

Azután, még idejében, hazatértem. Mint a bika: az arénában az is oda megy meghalni, ahol az elődei vérszagát érzi. Megpróbáltam átadni azt, amit tanultam. A tudásomat. Persze azt is, mindig, csak az én színvonalamon. Hogy sikerült-e, nem tudom.

Az emlékeit cipeli magával az ember. Odakint, a nagyvilágban, ilyesmi eszembe se jutott. Most pedig minden hajnalban újra látom a gyerekkoromat. A Tabánt, a szülőházamat, a két magas, keskeny ablakot. Az alagutat, amint a hegy gyomrában eltűnik a vonat. A Bodri Matyi hosszú, szőke copfját, szegény anyámat, a targonca előtt, a bátyámat, amint a lavór után szalad.

A gettót, ahol a *Talpra magyart* szavalom.

Még a Vöcsey Klarissza is felkeresi az álmaimat, de érdekes, hogy a későbbiek-ről, azokról, akiket odakint ismertem meg, még véletlenül sem álmodom.

A Kimberly az egyetlen kivétel. Nagy marha voltál! – mondja, persze angolul. Most utólag beláthatod.

Azután felébredek, és arra gondolok, hogy milyen kevés, hogy milyen semmi az, amit elmeséltem. Úgy látszik, elmondhatatlan az életem.

Talán jobb is, ha itt most abbahagyom.

Lábjegyzetek

Az egyszemélyes szociográfiának a magyar irodalomban hagyománya van. A szerzők érdeklődése azonban ma már túllép az ország határain. Idegenbe szakadt magyarok sikereiről például gyakran és szívesen olvasunk. Azoknak, akik elbuknak, már nincsen ilyen irodalmuk. Nem tudunk róluk (honnan is tudnánk!), és igaz, ami igaz, nem is nagyon akarunk. Az 1956-os emigráció amerikai sikertörténetei mellett ki hallott például azokról a besorozott magyar fiúkról, akik Vietnam dzsungelében lelték korai és értelmetlen halálukat?!

Nehéz felkutatni őket, igaz.

Van azonban a múlt század derekán idegenbe szakadt honfitársainknak egy harmadik kategóriája is: azok, akik hazatelepültek a rendszerváltás után. Ők itt vannak közöttünk. Érdemes lenne feldolgozni – amíg nem késő – az ő tanulságos, sokszor izgalmas élettüket is.

Captain Frank Nosti elbeszélése – ez a legkevesebb, amit mondhatunk róla – szokatlan szöveg. Aki lejegyezte, szükségét érzi, hogy hozzáfűzzön néhány jegyzetet.

Amikor megismerkedtünk, a kapitányt a Kékgolyó utcában kezelték, az onkológián. Már nem tudott beszélni, ült mosolyogva az ágyán és mélyen hallgatott.

Munkámhoz egyetlen forrás állt rendelkezésemre, egy kazettáról gépelt százoldalas kézirat. Ez a beszélgetés volt a kapitány egyetlen autentikus megnyilatkozása, amit felhasználhattam. A család és a barátok érzelmes vallomásai óhatatlanul meghamisították volna a történetet.

De vajon Frank Nosti nem hamisította-e meg? A figyelmes olvasó észre fogja venni, hogy ebben az önéletrajzban alig kerül említésre emberi kapcsolat: barátság, szerelem. Mintha egy mélyen zárkózott ember elhatározta volna, hogy önmagáról, belső világáról pedig nem fog szót ejteni. Nem mondja el, csak a kalandokat és a stikliket. Azt, hogy egy ilyen férfi segítőkész, melegszívú és hűséges lehet, ma már nem tudhatja meg tőle senki. Frank Nosti 2007. október 6-án elhalálozott.